

REDAREA MESAJULUI IDEATIC ȘI EMOTIONAL ÎN CADRUL NARAȚIUNII

La reproduction du message idéique et émotionnel dans le cadre de la narration

Vera MEREUȚĂ (GRIGORIEV)

profesor universitar interimar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău

Dans l'article „La reproduction du message idéique et émotionnel dans le cadre de la narration” est examiné le problème de la récitation et de la narration comme genre du théâtre auditif. L'article reflète les éléments communs de l'art de l'interprétation et celle de la récitation, aussi bien que les différences entre elles. Aussi sont indiqués quelques éléments techniques et la méthode d'analyse logique du texte pour obtenir la transmission artistique du message émotionnel et idéique du texte.

Teatrul, după cum se știe, pune în discuție probleme ale finței omenеști. Reflectă ca într-o oglindă, vorba lui Shakespeare, relațiile dintre indivizi, conflictele ce se iscă din cauza unor interese de ordin personal, manifestarea caracterelor în căutarea soluției optime pentru a obține satisfacția. Sau, cum definește I. L. Caragiale: „Teatrul este o artă constructivă, al cărei material sunt conflictele ivite între oameni din cauza caracterelor și patimilor lor. Elementele cu care lucrează sunt chiar arătările vii și imediate ale acestor conflicte” [1].

Ei bine, aceste conflicte își găsesc reflectarea, „vie și imediată” în arta dramatică, în spectacolele de teatru, în care actorii dau grai, viață personajelor. Interpretul re trăiește în scenă emoțiile personajului său, iar toate acțiunile sale sunt motivate prin caracterul personajului constituit de dramaturg. Personajul din piesă reprezintă o canava, pe care interpretul urmează să-și aștearnă propria

„broderie” în funcție de măiestria, de imaginația și talentul său. Ori cum, interpretul păstrează în mintea sa imaginea unui singur personaj și, deoarece arta dramatică este convențională, personajul lui nu poate ști, nu are de unde să știe ce se va întâmpla ulterior, fiindcă acțiunea se petrece acum, aici, sub ochii spectatorului.

Dar atât actorul-interpret, cât și naratorul se servesc în arta lor de un text străin, de textul autorului, căruia, în măsura talentului lor, îi dau viață scenică, expresie artistică. Și interpretul, și naratorul trebuie să posede o vorbire clară, o dicție impecabilă, o voce melodioasă și expresivă; să respecte normele ortoepice ale limbii române, să știe a-și însuși textul, adică a-l asimila; să se pătrundă de ideea autorului și să o transmită sălii, spectatorului; să stăpânească acțiunea verbală, să comunice activ cu partenerul și să aibă o atitudine clară față de acesta; să dea o apreciere justă evenimentelor etc.

Aceste momente, aceste elemente ale creației sunt proprii atât artei interpretării, cât și artei recitării, narațiunii.

Există însă și unele deosebiri între ele. Vom prezenta câteva.

În primul rând, acțiunea propriu-zisă a interpretului are loc, după cum s-a menționat mai sus, „acum și aici”, în vreme ce naratorul vorbește despre fapte, evenimente care s-au produs deja. Timpul interpretului este prezentul, timpul naratorului – trecutul. Personajul creat de actor, habar nu are de ce se va întâmpla mai departe, pe când naratorul cunoaște evenimentele până în cele mai mici amănunte. Mai mult decât atât, partenerul interpretului se află și el în scenă, în vreme ce partenerul naratorului nu este decât publicul-spectator din sală, iar comunicarea se produce de la rampă.

Actorul narator trebuie să cunoască perfect limba. Astfel, va da dovadă de respect și prețuire pentru poporul său, care a creat și a cizelat în decurs de veacuri această limbă. Astfel, va stăpâni cel mai important și mai necesar lucru în meseria sa - cunoașterea celor mai exacte și mai fine nuanțe de redare a gândirii și simțirii.

Nu este suficient însă ca să posezi o voce frumoasă, o dicție bună. Mai e nevoie să manifesti o proprie atitudine creatoare, o proprie înțelegere, viziune, și să fii apt, prin măiestria ta, să dirijezi, să manipulezi reacția ascultătorului în așa mod, ca ideea lucrării literare, evenimentele, faptele și acțiunile personajelor să fie recep-

tate de auditoriu just, să-l captiveze, să nu-l lase pasiv și indiferent, ci să-i mobilizeze gândirea, să-l îndemne la fapte, acțiuni, adică să tragă concluzii adecvate și să ia o anumită atitudine.

Dar, pentru a putea recita artistic, actorul trebuie să se îngrijească de formarea sa profesională, să-și cultive harul cu care l-a înzestrat natura gratuit, să-și perfecționeze, în primul rând, aparatul de vorbire, ca unic instrument de expresie sonoră a gândurilor și sentimentelor, a intențiilor.

Studentii-viitori actori își acumulează cunoștințele și deprinderile necesare la orele de Arta vorbirii scenice.

Aș vrea doar să atrag atenția asupra unor momente, în special asupra rolului ce-i revine diafragmei în actul respirației. Diafragma, acest organ muscular-tendinos, separă cavitatea toracică de abdomen și se sprijină pe presa abdominală ce reglează respirația, care se mai numește și *sprijin respirator*, sau *presă respiratorie*. Această presă, pe parcursul întregii lecturi, trebuie să se afle într-o stare mobilizată, pentru ca, în orice clipă, la comanda sistemului nervos și a voinței, să furnizeze cantitatea de aer necesară. Jetul de aer trebuie să fie de consistența necesară momentului. Iscușința de a dirija respirația în timpul narațiunii constă în faptul ca respirația să nu-l împiedice pe narator să povestească, iar pe ascultător să asculte. Se inspiră atâta aer de cât este nevoie pentru un anumit volum de text, un anumit număr de

cuvinte, după care aerul poate fi ușor completat, împrăpat. Frazarea textului, așezarea justă a pauzelor, stabilirea duratei lor, ne vor ajuta să ne dirijăm corect respirația. Căci o respirație firească și corectă constituie un element de bază pentru actorul - narator.

Anume o diafragmă bine antrenată este în măsură să subordoneze procesul respirator voinței actorului în funcție de sens și de sarcina emoțională.

Se va ține cont că sunetul trebuie să rezoneze în mască, adică în oasele craniului. Maska imprimă sunetului „metal”, făcând vocea puternică, sonoră și dându-i intonației precizie.

K. S. Stanislavski în cartea sa „Munca actorului cu sine însuși” menționa: „*Sunetul, când este adus la dinți sau trimis în oasele craniului, capătă metal și putere. În timp ce sunetul care nimereste în palatul moale sau în glotă, rezonează ca în vată*” [2].

Ca sunetul să ajungă în mască, jetul de aer expirat nu trebuie să pătrundă imediat în cavitatea bucală, ci să umple masca (nazofaringele și bolta palatină) și, astfel, craniul va funcționa ca o cutie de rezonanță, ca un amplificator. Cum am putea verifica dacă aerul nimereste anume în mască? Încercați să imitați emiterea sunetului „M” cât mai prelung cu gura închisă, cu maxilarul inferior lăsat în jos, cu limba retrasă în poziția vocalei „U”, dar nesonorizat, ci doar expirând aerul pe nas și menținând gura în această poziție. Repetați apoi sonorizat, mârâiți de câteva ori consoana „M” sporind

treptat intensitatea vocii. Sau, reținând puțin aerul, dați-i drumul prin rostirea explozivă a consoanei „b”, ca o erupție.

Și încă un moment important. Trebuie să se țină cont de faptul că unicul instrument cu ajutorul căruia naratorul poate să-și transmită mesajul, ideea și reflecțiile cuprinse în text este vocea. Și deoarece textul conține multe și diverse judecăți, cu mesaje variate și vocea actorului-narator trebuie să fie maleabilă, docilă, melodioasă și expresivă, capabilă să redea nuanțele cele mai fine ale simțirii și gândirii. O voce stridentă însă irită, derutează. Totodată, vocea trebuie să fie suficient de dură, intensă, bogată în obertonuri, adică în sunete secundare, cu registre uniforme. Cu cât ambitusul vocal, diapazonul va fi mai întins, cu atât mai lesne actorul va putea include în repertoriul său lucrări diferite ca gen literar: poezia lirică, civică, eroico-dramatică, diverse schițe, nuvele, pagini de roman, literatură umoristică, satirică etc.

Totuși elementele tehnice (respirație, dicțiune, voce) sunt necesare ca etapă incipientă în procesul de formare a actorului-narator. Iar primul pas în lucrul asupra textului îl constituie analiza logică, frazarea, scoaterea în relief a principalelor cuvinte purtătoare de sens. Fără de această analiză temeinică, fără disecarea textului, nici nu poți descoperi și înțelege ideea, intenția autorului, și nici nu-ți poți stabili propriul scop al narațiunii. De fapt, momentul creativ în lucrul la text începe în

clipa în care actorul poate da răspuns la două întrebări:

1. Ce constituie principalul, esențialul în lucrarea prezentată?

2. Ce scop urmăresc eu ca narator?

Adică ce? și de ce?

Lecturarea logică, după sens a textului te ajută să te descurci, să-l înțelegi mai în detaliu, temeinic.

Principalul în arta narațiunii nu constă totuși doar în dicție, voce, sau în înțelegerea și redarea logică a sensului, ci în măiestria de a trata just lucrarea, adică, etalând ideea autorului, întregind-o, completând-o, îmbogățind-o cu propria-ți atitudine activă și, datorită percepției juste a evenimentelor, apreciindu-le adecvat, dând naștere intonației corespunzătoare, prin inflexiunile vocii, să realizezi propria intenție creativă, scopul ca atare al narațiunii.

Naratorul urmează, așadar, să-și stabilească scopul narațiunii sale, să relateze despre evenimente în succesiune, desfășurarea lor gradată; să cunoască în cele mai mici detalii atât interacțiunea personajelor, cât și motivele faptelor lor; să-și imagineze clar și precis chipul personajului principal, cel al povestitorului însuși, din partea căruia derulează întreaga narațiune și încă multe alte amănunte, fără de care vorbirea orală nu poate influența și impresiona în vreun mod oarecare ascultătorul. Puțini sunt actorii care posedă acest har al narațiunii, acea forță invizibilă,

magică, care te captivează, te pătrunde, purtându-te prin labirinturile imaginației lor artistice.

Importă, firește, în primul rând, atât calitatea ideatică a textului, cât și cea artistică. Dar actorul-narator trebuie să cucerească publicul, să-l captiveze prin propriul său farmec scenic, prin inspirație, vorbă vie, expresivă, încărcată de sensuri. Să știi a vorbi, a povesti frumos, dar, totodată, simplu, sincer, inspirat, e o mare artă și îți solicită o măiestrie desăvârșită.

Mimica, privirea, gestul, precum și intonația, pauza, accentul – ca semne prozodice ce reflectă starea afectivă – vor fi veridice, expresive și convingătoare doar dacă naratorul va trăi cu inima, cu tot sufletul fiecare cuvânt și va fi capabil să redea până și nuanțele abia perceptibile ale textului. Numai așa va putea reda latura emoțională a textului.

Astfel, narațiunea, ca parte componentă a teatrului literar, ca artă auditivă, își aduce contribuția la opera de propagare a valorilor, de educație și înnobilitare a individului. Arta, ca și religia, posedă o forță magică, satisfăcând nevoile spirituale ale omului. Căci s-a dovedit pe parcursul vremii că necesitățile spirituale ale omului se situează mai presus de lupta sa pentru existență.

BIBLIOGRAFIE

1. Citat din Vol. I. *Caragiale Despre teatru, Edi. de Stat pentru Lit.și Artă. B.1957 pag. 146*
2. К. С. Станиславский «Работа актёра над собой». Искусство. М. 1951. с. 479.